

Визначальну роль для розбудови молоді української держави відіграє практична реалізація принципу справедливості у правову дійсність сьогодення. Особливо важливою складовою цього процесу являється впровадження понять справедливості у роботу правоохоронних органів, які забезпечують правопорядок та стабільність суспільного життя.

Що ж до правоохоронних органів в незалежній українській державі, то вони покликані виконувати низку державних функцій: регулятивну, організаційну і охоронну. Саме їм необхідно забезпечувати права і свободи людини, громадський порядок, громадську безпеку, виявлення, розкриття і попередження правопорушень, належне функціонування міліції, податкової, пенітенціарної системи. Правоохоронні органи, відповідно до ст. 6 Конституції України, відносяться до системи виконавчої влади.[1, с. 4] А реформування влади в Україні, починаючи з 1990 р., стосується, безперечно, і правоохоронних органів.

Можна вважати, що законодавчими засобами реформа правоохоронних органів була забезпечена належно. Однак, як виявилось на практиці, мало записати в законі, що діяльність окремого чи всіх правоохоронних органів базується на принципі соціальної справедливості. Необхідно, щоб у правоохоронних органах ще були керівники і матеріальні ресурси для реалізації цього принципу. Можна погодитися із науковцями, які працювали в цьому напрямку та вказували, що, крім теоретичного обґрунтування принципу справедливості як підстави діяльності правоохоронних органів, закріплення його в законодавстві, необхідно мати реальні умови для забезпечення справедливості в правоохоронній діяльності [2, с. 17], узгодження його з економічною доцільністю та використання як інструменту реформування самих правоохоронних органів [3, с. 19].

Отже сміливо можна стверджувати, що мало поставити правоохоронців у рамки закону, потрібно їх перших навчити справедливості і бути справедливими щодо них.

Список використаних джерел:

1. Конституція України, ЗУ «Про внесення змін і доповнень до Конституції України» – К.: Юрінком Інтер, 2006. - Ст. 63.
2. Строков І.В. Правові та моральні основи забезпечення справедливості й законності в слідчій діяльності: Автореф. дис. на здоб наук ступеня канд. юрид.наук. - К., 1998. - 17 с.
3. Сокуренько В.В. Роль соціальної справедливості в розробці правової соціальної держави: Автореф. дис. на здоб. наук ступеня канд. юрид наук -К., 2002. -19 с.

СВОБОДА ЯК ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВА КАТЕГОРІЯ, ЩО ВИРАЖАЄ ПРИРОДНУ СУТНІСТЬ ЛЮДИНИ

Луцький Р.П.,

доцент кафедри теорії держави і права Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького, кандидат юридичних наук

Поняття свободи являється однією з найбільш складних та багатоаспектних категорій. Це пов'язано насамперед з тим, що існують різноманітні аспекти свободи – економічний, політичний, юридичний, моральний тощо. Саме тому у науковій літературі можна зустріти різноманітні концепції та визначення свободи, які нерідко залежать від певних суб'єктивних уявлень того чи іншого науковця, який вбачає в свободі те, що бажає побачити. Водночас, це зовсім не означає відсутність об'єктивних основ або підвалин свободи, серед яких на першому місці стоїть необхідність.

Свобода є тією якістю, яка ідентифікує людину, вирізняє її серед інших живих істот; вона в рівній мірі притаманна всім людям. Отже, свобода – це універсальний та найбільш важливий атрибут будь-якої людини [1, 54].

Будь-яке суспільство зацікавлене у збереженні свободи всіх або, принаймні, більшості учасників соціальної взаємодії. У зв'язку із цим,

суспільство через уповноважені державні інститути здійснює нормування та формалізацію свободи на основі загального масштабу та рівної міри поведінки, що утворює правове регулювання. Зазначене нормування та формалізація свободи виражається у загальновідомій формулі, зміст якої можна виразити, зокрема, таким чином: «особиста свобода кожного закінчується там, де починається свобода іншого» або «свобода однієї людини обмежується свободою іншої людини».

Свобода як певний соціальний стан суспільства, як пізнана та освоєна необхідність отримує свій найбільш концентрований вираз в позитивному праві, в якому вона реально об'єктивується та матеріалізується у конкретних правових формах, принципах та інститутах. За характером розвитку позитивного права, що діє в певному суспільстві, завжди можна судити про сутність та ширину цієї свободи, яку юридично визнає і допускає державна влада. Позитивне право слугує офіційним мірилом діючої свободи, її нормою, показником меж необхідного та можливого. Разом з цим воно є гарантією здійснення цієї свободи, засобом її охорони та захисту. Виступаючи легітимною (законною) шкалою свободи, позитивне право об'єктивно відображає досягнутий рівень розвитку соціальної дійсності [4, 41-42]. При цьому слід пам'ятати, що «право – це лише мінімум людської свободи» [2, 90].

Водночас позитивне право не лише допускає, але і обмежує свободу. На думку німецького філософа права Г. Гегеля свобода існує там, де панує закон, а не свавілля [3, 28]. Це пов'язано з тим, що правові норми являють собою норми юридично визнаної свободи, яка виражена у вигляді, насамперед, законів та інших нормативно-правових актів. Отже, сутність юридично унормованої свободи виражається, перш за все, у охороні та захисті індивіда від зовнішнього свавілля як зі сторони влади, так і зі сторони оточуючих людей.

Норми позитивного права є нормами юридично визнаної свободи, вираженої у нормативно-правових актах та інших джерелах (формах) права. Основний зміст юридично унормованої свободи полягає в обмеженні індивіда від зовнішнього свавілля зі сторони влади та оточуючих осіб. Саме в цьому полягає основна цінність та корисність позитивного права для особи, оскільки в ньому свобода отримує необхідну гарантію, а особа – можливість задоволення свого інтересу. Без права або поза ним свобода була б незахищеною і саме в цій якості, а не в якості інструменту владарювання та примусу позитивне право, перш за все, необхідне людині. Позитивне право, будучи єдиним формально визначеним масштабом людської діяльності визначає межі вчинків людей, міру їх можливої та належної поведінки. За допомогою позитивного права всі суб'єкти суспільних відносин підпадають під юрисдикцію певної держави, яке в інтересах всього суспільства забороняє або дозволяє певні діяння, обмежує або розширює сферу особистих інтересів, надає права, покладає обов'язки і відповідальність, заохочує корисну та запобігає, припиняє суспільно шкідливу або небезпечну діяльність [4, 42-43].

Отже, позитивне право формально визначає рівну міру свободи для кожного. З метою забезпечення свободи право формалізує та типізує соціальні відносини, зрівнює їх учасників, абстрагуючись при цьому від їх індивідуальних особливостей. Саме цей формальний та абстрактний аспект соціального буття регулюється за допомогою права, підтримується та забезпечується у визначеному впорядкованому стані публічно-владним примусом, що, в кінцевому рахунку, забезпечує індивідуальну свободу кожного, в тому числі моральну та релігійну.

Список використаних джерел:

1. Бауман З. Свобода / З. Бауман / Пер. с англ. Г. Дашевського, предисл. Ю. Левады. – М.: Новое издательство, 2006. – 132 с.
2. Бердяев Н. А. Философия неравенства / Н. А. Бердяев. – М.: ИМА-Пресс, 1990. – 286 с.
3. Гегель Г. В. Ф. Философия права / Г. В. Ф. Гегель / Пер. с нем.: ред. и сост. Д. А. Керимов и В. С. Нерсисянц; авт. вступ. ст. и примеч. В. С. Нерсисянц. – М.: Мысль, 1990. – 524 с.

АКСЮЛОГІЧНА РОЛЬ AEQUITAS TA IUS NATURALE У ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ ДАВНЬОГО РИМУ

Федушак-Паславська Г.М.,

доцент кафедри історії держави, права та політико-правових вчень Львівського національного університету імені Івана Франка, кандидат юридичних наук

У правовій системі давнього Риму, крім технічних джерел права, важливу роль відігравали специфічні джерела права – *aequitas* та *ius naturale*. Римські юристи та претори, розв'язуючи спірні випадки, інтерпретували та застосовували діючі норми, базуючись саме на цих джерелах–принципах. *Aequitas* та *ius naturale* були впроваджені, завдяки адаптації ідей грецького стоїцизму до римської правової практики, але в процесі свого розвитку, за словами М. Бартошека, – набули специфічно римського характеру [1, с. 27].

Грецькі стоїки створили систему цінностей, яка базується на визнанні існування вічного найвищого природного права, що управляє всім космосом, єдине для всіх часів і народів, є зібранням узгоджених з природою світу наказів Розуму. [2, с.19]. Це природне право має силу закону у космічній (світовій) державі, де існує світове громадянство.

Уявлення про те, що всі люди – члени єдиної родини, відповідно, передбачає існування спільних приписів моралі і справедливості, якими належить користуватися всім людям. Саме ця ідея, очевидно, дозволяла говорити про формальну рівність громадян перед законом, що, у свою чергу, було передумовою застосування як принципів *ius naturale* та *aequitas*.

Завдяки впровадженню до римської правозастосовчої практики ідей грецького стоїцизму – єдиного природного порядку, світової держави і громадянства – у римському праві під кінець республіки з'явилося *ius naturale*.

Базуючись на думці, що відносини між людьми відбуваються згідно з природою і вказують як треба формулювати відповідну юридичну норму, римські юристи підкреслювали, що обов'язок законодавця полягає лише в тому, щоб зауважити і висловити цю правову норму. На такій оцінчій функції природного права і нині наголошують прихильники природничо-правового типу праворозуміння.

У наукових дослідженнях з римського права зустрічаються різні тлумачення поняття «*aequitas*». У словнику термінів римського права Мілана Бартошека воно пояснюється як справедливість [1, с. 26-27].

Поняття справедливості відповідає вироблене греками поняття доцільності, яке не лише дозволяло, а й вимагало відступати від букви закону у випадках, де його суворе дотримання могло завдати шкоди. Вироблене греками поняття доцільності, дало змогу в подальшому розвиватися позитивному праву.

У давньому Римі *aequitas* застосовували, коли треба було розв'язати суперечність між усталеним застосуванням права і конкретним нестандартним випадком, шляхом розумного примирення обгрунтованих протилежних інтересів в дусі даного правового інституту і вродженого почуття справедливості (*aequitas naturalis*). І якщо спочатку *aequitas* охоплює лише окремі випадки, пом'якшуючи *ius*, то й тоді вже має тенденцію розповсюджуватися, узагальнюватися, а згодом переходить у *ius*.

Більше того, *aequitas* виконувало також оцінчну функцію стосовно *ius strictum*, котре не допускало жодних відхилень з огляду на особливості того чи іншого життєвого випадку. Це стало можливим завдяки ідеї протиставлення раціонального природного права законові, благодаті – законові, користі –